

KIRJALLISUUSKATSAUS VANHEMMAN JA LAPSEN VÄLISESTÄ VARHAISESTA VUOROVAIKUTUKSESTA

Kotikumpu Eeva-Leena
Laurila Maiju

Opinnäytetyö
Hoitotyön koulutusohjelma
Terveystieteiden, Sairaanhoidon AMK

2020

Sosiaali- ja terveysala
Hoitotyön koulutusohjelma
Terveydenhoitaja, Sairaanhoidaja

Tekijä	Kotikumpu Eeva-Leena	Vuosi	2020
	Laurila Maiju		
Ohjaaja	Kilpiäinen Seppo		
Työn nimi	Kirjallisuuskatsaus vanhemman ja lapsen välisestä varhaisesta vuorovaikutuksesta		
Sivu- ja liitesivumäärä	41 + 7		

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli koota tietoa vanhemman ja lapsen välisestä varhaisesta vuorovaikutuksesta ja sen merkityksestä lapsen psyykkiseen kehitykseen. Tavoitteena oli tehdä kokonaisuus jo tutkitusta tiedosta ja lisätä tietoa terveydenhuollon ammattilaisille, opiskelijoille sekä vanhemmille.

Opinnäytetyö toteutettiin kirjallisuuskatsauksena. Opinnäytetyössä mukailimme systemaattista kirjallisuuskatsausta. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen vaatimukset eivät täyttyneet täysin, koska laatua ei arvioitu ja hakuja ei tehty erikseen systemaattisesti arvioiden. Tutkimusongelmana oli; Millainen merkitys varhaisella vuorovaikutuksella on lapsen psyykkiseen kehitykseen ja millä tavoilla sitä voidaan tukea?

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitelimme vanhemmuutta, varhaista vuorovaikutusta, lapsen kehitysvaiheita sekä kiintymyssuhteita. Lisäksi tarkastelimme varhaisen vuorovaikutuksen merkitystä lapsen psyykkiseen kehitykseen.

Käytimme tiedonhaussa seuraavia tietokantoja: Medic, Melinda, Pubmed, Cinahl sekä Joanna Briggs Institute, joista lopulta Medic sekä Cinahl antoivat meille yhdeksän aineistoaan, jotka vastasivat tutkimuskysymykseemme. Analyysimenetelmänä käytimme induktiivista analyysiä.

Tuloksissa kävi ilmi, että varhaisella vuorovaikutuksella ja varhaisella kiintymyssuhteella on lapsen elämässä kauaskantoisia vaikutuksia. Normaalia varhaista vuorovaikutusta sekä kiintymyssuhteiden kehittymistä voi heikentää useat eri tekijät. Lisäksi tuloksista ilmeni, että riskitekijöiden varhainen tunnistaminen ja hoitoon ohjaaminen on olennainen asia neuvolatyötä.

Avainsanat: varhainen vuorovaikutus, vanhemmuus, lapsi, kiintymyssuhde

School of Northern Well-being and
Services
Degree Programme In Nursing and
Health Care
Bachelor of Health Care

Author	Kotikumpu Eeva-Leena Laurila Maiju
Supervisor	Kilpiäinen Seppo
Subject of thesis	Early interaction between a Child and a Parent – A Literature Review
Number of pages	41 + 7

The purpose of this study was to collect information about early interaction between a parent and a child and its importance for a child's mental development. The aim was to collect evidence-based information about the topic and to raise awareness of it among health care professionals, students and parents.

The study was implemented as an adapted systematic literature review. A pure systematic literature review was not possible to use because the quality of the materials was not assessed and the searches were not made separately by using systematic evaluations. The research questions were the following: what kind of connection does early interaction have to the mental development of a child, and how can it be supported.

The theory part of this study deals with parenting, early interaction and its importance for a child's early mental development, stages of child development, and attachment. Medic, Melinda, Pub-Med, Cinahl, and JBI (Joanna Briggs Institute) were used as the data retrieval sources. Medic and Cinahl ended up providing the nine materials that answered the research questions. The data was analysed by using inductive analysis.

The results of this study showed that early interaction and early attachment have very far-reaching effects on a child's life and that many factors can weaken the development of normal early interaction and attachment. The results also showed that early noticing of the risks and referring to treatment are an integral part of the work of the professionals in the children's health clinics.

Key words early interaction, parenthood, child, attachment

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSONGELMA ..	6
3 VANHEMMAN JA LAPSEN VÄLINEN VARHAINEN VUOROVAIKUTUS	7
3.1 Vanhemmuus.....	7
3.2 Kiintymyssuhteet.....	8
3.2.1 Turvallinen kiintymyssuhde	9
3.2.2 Turvaton kiintymyssuhde.....	10
3.2.3 Ristiriitainen kiintymyssuhde	11
3.3 Varhainen vuorovaikutus	12
3.3.1 Riskitekijät ja suojaavat tekijät.....	13
3.3.2 Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen.....	15
3.4 Lapsen kehitysvaiheet	18
3.4.1 Psykkinen kehitys	18
3.4.2 Sosiaalinen kehitys.....	19
3.5 Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys lapsen psyykkiseen kehitykseen	20
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN.....	24
4.1 Kirjallisuuskatsaus	24
4.2 Aineiston kerääminen	24
4.3 Aineiston analyysimenetelmä	26
5 TUTKIMUSTULOKSET	28
5.1 Vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen kehittymisen merkitys lapsen psyykkiseen kehitykseen.....	28
5.2 Vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen tukeminen neuvolassa.....	31
6 POHDINTA	33
6.1 Eettisyys, luotettavuus ja pätevyys	34
6.2 Oma ammatillinen kasvu.....	35
LÄHTEET.....	37
LIITTEET	41

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheeksi valitsimme vanhemman ja lapsen välisen varhaisen vuorovaikutuksen, koska aihe oli meitä molempia kiinnostava. Aiheen merkityksestä ei puhuta tarpeeksi eikä siitä ole julkaistu opinnäytetöitä paljon. Samankaltaisia tutkimuksia löytyy jonkin verran. Lisäksi tämä aihe tukee meidän ammattitaitoamme tulevaisuudessa ammateissamme.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli koota tietoa vanhemman ja lapsen välisestä varhaisesta vuorovaikutuksesta ja sen merkityksestä lapsen psyykkiseen kehitykseen. Opinnäytetyön tavoitteena on tehdä kokonaisuus jo tutkitusta tiedosta ja lisätä tietoa terveydenalan ammattilaisille, opiskelijoille ja vanhemmille. Käytämme opinnäytetyössä tiedonkeruumenetelmänä kirjallisuuskatsausta.

Varhainen vuorovaikutus tarkoittaa vanhemman ja lapsen välistä kommunikointia ja se alkaa jo odotusaikana. Vuorovaikutus tukee lapsen sosiaalista, fyysistä ja psyykkistä kehitystä sekä hyvinvointia. Hyvä varhainen vuorovaikutus antaa lapselle hyvän pohjan terveelle itsetunnolle ja minäkuvalle. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2018a.) Opinnäytetyö keskittyy vanhemman ja lapsen väliseen varhaiseen vuorovaikutukseen. Syvennymme vanhemman merkitykseen lapsen kasvussa ja psyykkisessä kehityksessä sekä selvitämme puutteellisen vuorovaikutuksen seurauksia.

Työmme on arvokas ja hyödyllinen, koska vanhemmat voivat oppia tämän tutkimuksen avulla varhaisesta vuorovaikutuksesta oman lapsensa kanssa. Tämä tutkimus antaa tuoretta tietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta ja sen tärkeydestä. Lisäksi terveydenhoitajat voivat hyödyntää opinnäytetyötämme omassa työssään ohjaamalla vanhempia ja perheitä. Myös hoitoalanopiskelijat voivat hyötyä tästä opinnoissaan.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSONGELMA

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli koota tietoa vanhemman ja lapsen välisestä varhaisesta vuorovaikutuksesta ja sen merkityksestä lapsen psyykkiseen kehitykseen. Opinnäytetyön tavoitteena on tehdä kokonaisuus jo tutkitusta tiedosta ja lisätä tietoa terveydenalan ammattilaisille, opiskelijoille ja vanhemmille.

Opinnäytetyön tutkimusongelmat ovat 1. Millainen merkitys varhaisella vuorovaikutuksella ja kiintymyssuhteen kehittymisellä on lapsen psyykkiseen kehitykseen? 2. Miten varhaista vuorovaikutusta ja kiintymyssuhteen muodostumista voidaan tukea neuvolassa?

3 VANHEMMAN JA LAPSEN VÄLINEN VARHAINEN VUOROVAIKUTUS

3.1 Vanhemmuus

Vanhemmuuden käsitettä voidaan tarkastella biologisesta, sosiologisesta ja sosiaalisesta näkökulmasta. Biologinen vanhempi on henkilö, joka on synnyttänyt tai siittänyt lapsen. Sosiologisesta vanhemmasta puhuttaessa kyse on yhteiskunnallisesta käytännöstä, joka perustuu tapoihin ja lakeihin. Sosiaalinen vanhemmuus tarkoittaa sitä, että vanhemmalla on oikeudellinen suhde lapseen eli vanhempi on henkilö, jolla on laillistettu oikeus vanhemmuuteen. Tällaista sosiaalista vanhemmuutta on esimerkiksi adoptiolapsen ja vanhemman välinen suhde. Lisäksi vanhemmuus voi olla myös psykologista. Psykologisessa vanhemmuudessa lapsi pitää jotakin ihmistä omana vanhempana. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi sijaisperheessä vanhempien ja sijaislapsen välillä. (Paananen 2016, 14.)

Malli vanhemmuudesta peritään jo lapsena, mutta sen vaikutusta voi olla vaikea muuttaa, sillä yleensä se on ainoa malli, minkä olemme sisäistäneet. Tapa, joilla vanhemmat luovat suhdetta omaan lapseensa pohjautuu yleensä siihen, mitä vanhempi on kokenut omassa lapsuudessaan. Kun vanhempi tulee tietoiseksi menneisyyden vaikutuksista nykyhetkeen, voi vaikutusta alkaa halutessaan muuttaa. Vaikean lapsuuden kokenut isä tai äiti voi katkaista sukupolvien välisen ketjun kasvattamalla eri tavalla omat lapsensa. (Kankkonen & Suutarla 2006). Vanhemman mentalisaatiokyky tarkoittaa sitä, että vanhempi pohtii lapsensa kokemuksia, tarpeita, ajatuksia sekä tunteita. Vanhempi pohtii myös omia ajatuksia, tunteita sekä niiden vaikutusta vuorovaikutustilanteisiin. Vanhemmuutta vahvistavan työn ytimenä on lapsen kasvun ja kehityksen turvaaminen, vahvistamalla heidän välistänsä vuorovaikutussuhdetta. (Viinikka 2014, 26.)

Suoraa ohjetta siihen, kuinka olla tai tulla hyväksi vanhemmaksi ei ole. Koska jokainen lapsi on yksilö, heitä ei voida kasvattaa ainoastaan oppaita lukemalla. On tärkeää, että vanhempi luottaa itseensä. Kun vanhemmilla on hyvä olla parisuhteessa, on lapsikin silloin turvassa. Tukea ja apua kannattaa ottaa vastaan aina kun siltä tuntuu. Kokemusten jakaminen toisten vanhempien kanssa auttaa

kasvattamisessa. Vanhemmuudessa tärkeää on elää lasten lähellä, antaa kosketuksia ja tehdä asioita yhdessä. Vanhempien tulisi myös muistaa nauttia vanhemmuudesta ja elää tässä hetkessä. Yhteiset pelisäännöt ovat tärkeitä ja niistä kiinnipitäminen osoittaa sitä, että vanhempi välittää lapsesta. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2018b.)

3.2 Kiintymyssuhteet

Kiintymyssuhdeteorian on kehittänyt brittiläinen John Bowlby (1988). Bowlby on määritellyt kiintymyssuhteen emotionaalisesti merkittäväksi suhteeksi, jonka ihminen luo turvallisuuden tunteensa takaamiseksi. Varhaisessa ihmissuhteessa opitut sekä tallentuneet mallit läheisyydestä, turvasta ja omasta arvosta ovat suhteellisen pysyviä ja ne ohjaavat lasta uusissa tilanteissa sekä kehityshaasteissa. (Silvén 2010.) Kiintymyssuhdeteoria on nykyisin paljon huomiota saanut teoria varhaisesta vuorovaikutuksesta ja sen vaikutuksesta lapsen myöhempään elämään. Kiintymyssuhde muodostuu ensimmäisten kuukausien aikana lapsen ja lasta toistuvasti hoitavien aikuisten välille. (Vilén ym. 2006, 87.) Lapsen ja vanhemman välisestä vuorovaikutuksesta kerätyistä kokemuksista lapselle muodostuu mielikuvia vanhemmuudesta ja myöhemmin myös ystävyys- ja parisuhteisiin liittyvistä toiminta- ja vuorovaikutusmalleista. Varhain opitut mallit ohjaavat huomaamatta jokaisen ihmisen käsityksiä ja odotuksia siitä, kuinka hänen henkilökohtaisiin tarpeisiinsa tai tunteisiinsa vastataan ja mitä on sopivaa jakaa muiden kanssa. Kiinnittymisen tavat aktivoituvat yleensä elämän käännekohtissa, kuten oman vanhemmuuden alkaessa. (Viinikka 2014, 18.)

Bowlbyn kollega Mary Ainsworth (1978) eritteli tutkimuksissaan erilaisia kiintymysmalleja, jotka lapsi omaksuu vuorovaikutuksessa vanhempiansa kanssa. Tutkimuksen mukaan lapsena omaksuttu kiintymysmalli säilyy aikuisuuteen saakka ja periytyy todennäköisesti myös omille lapsille. Jopa 75 prosentilla lapsista on samankaltainen kiintymyssuhde kuin omalla äidillään. (Viinikka 2014, 18.)

Kiintymyssuhdeteorialla tarkoitetaan sitä, miten ihminen alkaa elämänsä ensimmäisistä päivistä lähtien aktiivisesti luomaan tunnesiteitä muihin ihmisiin ja

ympäröivään maailmaan. Keskeisimpinä tekijöinä on vaara ja vaaroilta suojautuminen. Vauvalle on esimerkiksi hengenvaarallista jäädä pitkäksi aikaa yksin. Vauvan tärkein kysymys on; miten saada hoivaaja luokseen. Vauva voi turvautua aluksi aikuisen ihmisen läsnäoloon ja siihen, että hän on saatavilla. Vuorovaikutuskokemuksista alkaa rakentua psyykkisiä rakenteita, jotka vähitellen alkavat ohjata vauvan toimintaansa ja reaktioita. Lapsi oppii ensimmäisen vuoden aikana suosimaan käytöstä, joka tuo aikuisen hänen luokseen ja estämään käytöstä, joka vie aikuisen pois hänen luotaan. Alussa yksi kiintymyssuhde on ylitse muiden. Rinnalle nousee myöhemmin muita tärkeitä ihmisiä, mutta aluksi pienen lapsen elämään ei mahdu montaa kiintymyssuhdetta. Koska lapset ovat erilaisia keskenään, täytyy tuntea oma lapsi riittävän hyvin, jotta tietää, mitä juuri hän kestää. (Sinkkonen & Korhonen 2015, 38-40.) Vanhempien parisuhde vaikuttaa lapsen elämään aivan alusta saakka. Lapsella on suhde molempiin vanhempiin ja kolmas suhde vanhempien parisuhteeseen. Vanhempien jatkuvat riidat luovat turvattomuutta lapsen elämään, vaikka hän kokisi erikseen molemmat vanhemmat turvallisina. (Sinkkonen 2018, 49.)

Kiintymyssuhdeteoria ei ole teoria vanhemman rakkaudesta lapseen. Vanhempi voi rakastaa lastaan paljon, mutta silti hänellä voi olla haasteita rakentaa lapselle turvallista kokemusmaailmaa, jonka kautta lapsi hahmottaa itseään ja maailmaansa. Bowlbyn ajatuksena on, että kun lapsi saa toistuvia kokemuksia vanhemmistaan ja itsestään, hän alkaa muodostaa syy-seuraus-oletuksia siitä, miten hänen pitäisi tuntea ja toimia eri tilanteissa vanhempiensa kanssa. Kiintymyssuhdeteoriassa käsitellään prosessia, missä ihminen oppii säätelemään toisen avulla tunteita, tarpeita, pelkoja sekä uhkia. (Vilén ym. 2006, 87.)

3.2.1 Turvallinen kiintymyssuhde

Turvallinen kiintymyssuhde on lapsen kehityksen kannalta optimaalisin ja toivotavin kiintymyssuhde. (Mäntymaa, Luoma, Puura & Tamminen 2003).

Turvallinen kiintymyssuhde syntyy silloin, kun lapsi voi tuoda vuorovaikutukseen kaikenlaiset tunteet mukaan, myös pettymyksen ja raivon tunteet pelkäämättä hylätyksi tulemista. Lapsi voi turvallisesti heittäytyä hoitajansa varaan ja käyttää voimavarat oppimiseen ja ympäristöön tutustumiseen. Turvallisella kiintymys-

suhteella on todettu olevan yhteys hyvään sosiaaliseen sekä tiedolliseen kehitykseen. Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsi oppii käyttämään emotionaalisia ja kognitiivisia elementtejä. Varhaisimmat vauvaa ja äitiä sitovat kiinnittymisen elementit ovat aistituntemuksia kuten tuoksuja, ihokosketuksia, kuulohavaintoja ja rintaruokintaan liittyviä tuntemuksia. Vauvalla on heti synnyttyään yksi kiintymyskäyttäytymisen muotona itku. Se on hälyttävä ja saa vanhemman poistamaan itkun aiheen. (Sinkkonen 2018, 39, 46.)

Turvallisessa kiintymyssuhteessa hoitava vanhempi pyrkii ymmärtämään lasta ja vastaamaan hänen tarpeisiinsa. Vaikka lapsi kiukuttelisi, vanhempi auttaa häntä selviytymään tilanteesta sen sijaan, että hermostuisi tai olisi välinpitämätön lasta kohtaan. Lapsi oppii luottamaan siihen, että hänet huomioidaan. (Vilen ym. 2006, 89.) Turvallisesti kiinnittynyt lapsi on aikuisena tasapainoinen, avoin sekä luottavainen ja hänellä on hyvät edellytykset luoda hyviä ihmissuhteita tulevaisuudessa. (Viinikka 2014, 18).

3.2.2 Turvaton kiintymyssuhde

Turvaton kiintymyssuhdemalli syntyy, kun lapsi kohtaa negatiivisia kokemuksia. Tässä kiintymyssuhteessa lapsi ei saa yhteyttä hoivaajaansa eikä saa omiin fyysisiin ja psyykkisiin tarpeisiinsa vastinetta. Tämän kokemuksen kautta lapsi ei voi oppia turvallisesti tunteiden säätelyä. (THL, kiintymyssuhde 2019a.) Lapsi oppii, että kiukuttelu, raivoaminen tai lohdutuksen tarve vievät vanhemman pois hänen luotaan, jolloin lapsi jää yksin. Näin lapsi oppii tukahduttamaan voimakkaita tunneilmaisuja. Välttelevästi kiintynyt lapsi ei kuormita vanhempiaan tunnemyrskyillä. Hänen mottonaan onkin ”mitä minun pitäisi tehdä, että olisit minuun tyytyväinen?” Lapsi saa hyvää palautetta vanhemmilta. Riskinä tässä on, että kukaan ei eläydy lapsen tunteisiin ja ajatuksiin. Lapsen kosketus omiin tunteisiin, varsinkin kielteisiin, saattaa kadota. (Sinkkonen 2018, 46.) Turvattomassa kiintymyssuhteessa olevan lapsen vanhempi ei ymmärrä, milloin lapsen viesteihin pitäisi vastata, koska hän on kykenemätön tai haluton arvioimaan lapsen käytöstä (Viinikka 2014, 20). Kiintymyssuhde häiriintyy lapsella, joka kokee ympäristössä kaltoinkohtelua eikä hänen tarpeitaan kuunnella. Häiriintyneeseen kiintymyssuhteeseen voivat vaikuttaa pelko, negatiivinen tunnetila ja krooninen

stressi. Näitä tunteita voivat aiheuttaa monenlaiset tilanteet, kuten ero vanhemmista tai läheisestä hoivaajasta tai vanhemman masennus. Näissä tilanteissa ammattilaisten, kuten neuvolan työntekijöiden olisi tärkeä tukea koko perhettä sekä lapsi -vanhempi suhdetta. (THL, kiintymyssuhde 2019a.)

Lapsen hoivaan ja vuorovaikutukseen liittyvät toistuvat vaikeudet voivat näkyä lapsessa epäluulona ja luottamuksen puutteena. Lapsi voi olla vakava, iloton ja vetäytyvä sekä ilmaista tyytymättömyyttään eri tavoilla, kuten itkulla, syömisen ja unen ongelmilla. (Sinkkonen & Korhonen 2015, 181.)

3.2.3 Ristiriitainen kiintymyssuhde

Ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa lapsella on kokemus hoivaajasta, joka on epäjohdonmukainen ja impulsiivinen. Hoivaaja on välillä tavoittamattomissa, ilman että lapsi voisi ymmärtää, mistä psyykkiset katoamiset johtuvat. (Sinkkonen 2018, 46.) Lapsi kokee elävänsä maailmassa, joka on vaaroja täynnä ja joita vastaan hänellä ei ole puolustusmekanismeja. Paras tapa, jolla lapsi voi saada vanhemman huomion on intensiivinen tunteiden ilmaisu. Se voi olla provosoivaa kiusantekoa tai raivokohtaus. Joskus aikuisen ja lapsen välille voi muodostua ajan kuluessa vihamielisriippuvainen suhde. (Sinkkonen 2004.)

Ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa vanhempi on epäjohdonmukainen esimerkiksi siksi, että vanhemman elämäntilanteensa vaihtelee paljon, tai siksi, että hän ei tiedä miten olla lapsen kanssa. Vanhempi voi kokea, että lapsi on usein uhmakas, eikä tiedä mitä tehdä asialle. Hän saattaa olla täysin välinpitämätön ja ankara tai toisinaan aneleva ja lapsen tunteisiin vetoava. Vanhempi voi kokeilla erilaisia menetelmiä uhkailusta lahjomiseen. Lapsen on erittäin vaikea ennustaa, miten vanhempi vastaa hänen tarpeisiinsa. Lapsen on hankala tietää tällaisessa suhteessa minkälainen hänen pitäisi olla. Ristiriitaisessa turvattomassa kiintymyssuhteessa korostuvat tunteet enemmän kuin järki. Pahimmillaan suhteessa on väkivaltaisuutta, hyväksikäyttöä ja manipulointia. Lapsi hakee vastaavuuttaan tarpeilleen voimakkailla tunnereaktioilla toivoen, että vanhempi reagoisi oikealla tavalla. Tämä voi näkyä ulospäin heikkona itsesäätelykykynä sekä tunteiden vaihteluilla. Suhteessa omaan lapseen ristiriitaisen turvattoman

kiintymyssuhteen mallin omaksunut vanhempi voi käyttäytyä samalla tavalla kuin häntä kohtaan on käyttäydytty. (Vilén ym. 2006, 91 - 92.) Ristiriitaista kiintymyssuhdetta kokeneella lapsella on eniten taipumusta myöhemmän elämän psyykkisen kehityksen häiriöihin. (Viinikka 2014, 19).

3.3 Varhainen vuorovaikutus

Varhainen vuorovaikutus on vanhempien ja lapsen välistä yhdessä tekemistä sekä olemista lapsen ensimmäisten elinvuosien aikana. Nykytutkimusten valossa hyvä vuorovaikutussuhde on erityisen tärkeää. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2018a.) Vanhempien ja vauvan varhainen vuorovaikutus alkaa jo odotusajana (Puura, Sannisto & Riihonen 2018). Varhaisessa vuorovaikutuksessa tarkastellaan lasta vauvaikäisestä lähtien, useimmiten noin 3 ikävuoteen saakka. Jotkut tutkijat ovat perehtyneet erityisesti alle 1-vuotiaitten varhaiseen vuorovaikutukseen, sillä useat tutkimukset osoittavat, että jos vanhemmat saavat tukea vuorovaikutuksen kehittämiseen lapsen kanssa heti ensimmäisen vuoden aikana, on todennäköisempää, että vanhemman ja lapsen suhteesta tulee turvallinen ja hyvin hoidettu. (Vilén ym. 2006, 86-87.)

Varhainen vuorovaikutus vaikuttaa kypsyvien aivojen kasvuun sekä fysiologiseen että psykologiseen kehitykseen (Mäntymaa 2006, 104). Aivojen kiihkein toiminta on muutaman ensimmäisen elinvuoden aikana, joten varhainen vuorovaikutus on todella merkittävää. Lapsi oppii usein nopeasti vastaamaan vuorovaikutukseen, aluksi katseella ja myöhemmin äänтелеillä ja hymyilemällä. Vauva kommunikoi muiden ihmisten kanssa tunteillaan ja kun vauvan kanssa jaetaan tunnetiloja myös vauvan tarpeita, voidaan ymmärtää (Mäntymaa ym. 2003.) Vuorovaikutuksen onnistuminen merkitsee lapselle ja vanhemmilla paljon. Lapsen luottamus ympäristöön kasvaa ja lapsi kokee, että hän voi myös jakaa kokemuksia muille lähellä oleville ihmisille. Lapsi myös oppii varhaisen vuorovaikutuksen kautta tunnistamaan omia tarpeita sekä tunnetiloja. On tärkeää, että lapsi saa heti syntymästään asti riittävän hyvää varhaista vuorovaikutusta, koska se tukee lapsen psyykkistä terveyttä. (Hermanson 2019.)

3.3.1 Riskitekijät ja suojaavat tekijät

Äidin tuntemukset sekä ajatukset raskausaikana vaikuttavat siihen, miten äiti kokee lapsensa syntymän jälkeen. Riskitekijä sille, ettei äitiys tunnu ja suju odotetulla tavalla on äidin kyvyttömyys käsitellä äidiksi kasvamista. Mikäli tuleva äiti työstää jo raskausaikana omia mielikuvia lapsesta, hänellä on paremmat mahdollisuudet luoda vauvaan turvallinen kiintymyssuhde heti alusta lähtien. Synnytykseen liittyvät asiat ovat myös tärkeää käsitellä raskausaikana. Äidin pelko itsestä tai lapsen puolesta voi johtaa siihen, että hän on ahdistunut raskausaikana. Nykytutkimuksen mukaan äidin ahdistuneisuus raskausaikana voi näkyä sikiön liikehdintänä ja syntymän jälkeen lapset ovat yliaktiivisia, ärtyneitä, itkuisia sekä syövät huonommin. Riskitekijä on myös se, että äidillä on huono suhde omaan äitiin. Äidin tuntemukset huonosta kasvatuksesta ja hoidosta voi johtaa siihen, että on vaikea löytää ulos tietä, ettei itse toimisi niin vanhempana. Oman äidin tuki siis tässä vaiheessa on todella tärkeää ja sen puuttuminen on aina riskitekijä. Riskitekijä on myös se, ettei äiti pysty miettimään lasta erillisenä, vaan nauttii raskaana olostaan eikä valmista itseään eriytymiseen. (Vilén ym. 2013, 95 - 96.)

Lapsen synnyttyään äiti alkaa luoda suhdetta lapseen. Vauvan tarvitsevuus saa heräämään äidissä omia lapsuuden kokemuksia. Hyvät muistikuvat lapsuudestaan auttavat äitiä ymmärtämään omaa lastaan sekä löytämään myönteisen suhteen, jossa äiti mukautuu lapsen tarpeisiin. Jos äidin lapsuudessa on negatiivisia kokemuksia, äidin mielessä herää helposti negatiivisia tunteita ja ajatuksia lapsesta, vaikka lapsi olisi odotettu. (Vilén ym. 2013, 97.)

Äidin masennus vaikuttaa vauvan suuntaaman ennakkoinnin eli askeleen edellä olemisen häiriintymiseen tai puuttumiseen. Tämä saattaa esiintyä ongelmina tilannekohtaisessa vuorovaikutuksessa sekä vauvan eri kehitysvaiheissa. Äiti ei pysty toimimaan ennakoivasti esimerkiksi siihen, mitä lapsen kehitysvaiheissa seuraavaksi tapahtuu. Kun äiti on masentunut, hän ei kykene ylipäättään luomaan ja ylläpitämään hyvää vastavuoroista yhteyttä vauvansa kanssa. Masennuksesta kärsivä äiti on usein väsynyt ja jaksamaton, josta johtuu, ettei hän pysty lukemaan vauvansa viestejä. Koska masentunut äiti on vuorovaikutuksessa

vuoroin passiivinen ja vuoroin tunkeileva, ei lapsi pysty ennakoimaan äidin vuorovaikutuskäyttäytymistä. Tämän takia vuorovaikutuksessa voi syntyä isoja ongelmia ja vauva saattaa alkaa vetäytyä ja tulla alakuloiseksi. Jos vauvan ja äidin varhaista vuorovaikutusta ei hoideta tai vauva ei saa muuta korvaavaa varhaista vuorovaikutussuhdetta, voi äidin depressiivinen vuorovaikutustyyli yleistyä myös vauvan muihin ihmissuhteisiin. (Sarkkinen & Juutilainen 2015, 9-10.)

Päihteille altistunut vauva sekä päihteitä käyttävä äiti ovat toisilleen hankala pari. Vauva tarvitsee hyvin paljon apua oman olotilansa säätelyyn ja houkutte-lua vuorovaikutukseen. Vauva, joka on altistunut päihteille, on herkempi itkemään, herkempi kosketukselle sekä häntä on usein vaikeampi lohduttaa. Lisäksi näiden vauvojen viestien tulkitseminen on vaikeampaa. Altistunut vauva ilmaisee vähemmän positiivisia tunteita sekä tekee aloitteita vuorovaikutukseen vähemmän. Äiti, joka käyttää päihteitä, ei pysty reagoimaan vauvan viesteihin yhtä ajoissa kuin ne äidit, jotka eivät käytä päihteitä. Päihteitä käyttävä äiti tulkitsee viestejä väärin, omien negatiivisten vuorovaikutuskokemuksien vuoksi. Jos äidin ja lapsen vuorovaikutukseen ei saada apua, johtaa se noidankehään: osapuolet vetäytyvät vuorovaikutuksesta, äiti turvautuu päihteisiin ja äärimmäisissä tapauksissa lasta laiminlyödään ja pahoinpidellään. (Pajulo & Kalland 2006, 2 605.)

Hoiva sekä hyvä vuorovaikutus estää ja suojaa haitallisia muutoksia, kun taas vahingolliset kokemukset muuttavat aivojen toimintaa ja jopa rakennetta. On todettu, että masentuneiden äitien vauvoilla on neurofysiologisia muutoksia, kuten noradrenaliinin ja kortisolin lisääntymistä ja muutoksia aivosähkökäyräs-sä. Voidaan siis todeta, että vuorovaikutus masentuneen äidin kanssa voi aiheuttaa pysyviäkin muutoksia lapsen aivoissa ja ne muutokset yleistyvät muihin eri vuorovaikutustilanteisiin. (Schulman, Kalland, Leiman & Siltala 2007, 48.)

Pahoinpitely, laiminlyönti ja muut vakavat tilanteet voivat aiheuttaa monenlaisia muutoksia lapsen keskeneräisissä aivoissa. Haitallisinta lapselle on se, jos häntä pahoinpitelevä tai laiminlyövä henkilö on hänen oma vanhempansa, jonka tulisi tarjota turvaa ja suojaa lapselle. On kuvattu kaksi erilaista tapaa, joilla kaltoinkohdeltu tai laiminlyöty lapsi reagoi traumaattiseen tilanteeseen: yliärtyvyys

sekä dissosiaatio. Kun lapsi yliärtyy, hänen sympaattinen hermostonsa aktivoituu; syke nousee, hengitysfrekvenssi kasvaa ja elimistö valmistautuu puolustautumaan. Ajan myötä lapsesta voi tulla levoton motorisesti, ahdistunut sekä hän saattaa käyttäytyä impulsiivisesti. Myös dissosiaatiossa sympaattinen hermosto aktivoituu, mutta samalla myös parasympaattinen hermosto aktivoituu. Tämän seurauksena lapsi saattaa jähmettyä, hän tottelee ja hänen tunteensa estyvät. Lapsi koittaa suunnata oman tarkkaavaisuutensa ulkoisesta ärsykkeestä sisäiseen maailmaansa, jolloin lapsi saattaa vaikuttaa poissaolevalta ja tyhjyyteen tuijottavalta. Kun on tutkittu lapsen aivojen toiminnallista kehitystä, se on luonut myös ymmärrystä siihen, miten suuri merkitys varhaisella vuorovaikutuksella on ja kuinka kauaskantoiset vaikutukset siitä voi seurata. (Schulman ym. 2007, 49.)

3.3.2 Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen

Varhaista vuorovaikutusta voidaan tukea monin eri tavoin. Pysyvät ihmissuhteet sekä tavallinen arki, jossa huolehditaan lapsen perustarpeista takaavat hyvän varhaisen vuorovaikutuksen lapselle. Lapsi tarvitsee aikaa ja tunteen siitä, että vanhempi on läsnä hänen kanssaan. Esimerkiksi kylvytys, vaipanvaihto, ruokailu, leikkiminen, loruilu ja kaikki yhdessä oleminen tukevat varhaista vuorovaikutusta. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2018a.)

Äitiys- ja lastenneuvoloiden lääkärit, psykologit ja sosiaalityöntekijät sekä päivähoidon ammattilaiset ovat keskeisessä asemassa, kun halutaan tunnistaa tuen tarpeessa olevia vanhempia ja perheitä. (Silvén 2010). Neuvot, motivointi, arjessa auttamien ja rohkaiseminen voivat auttaa hyvään varhaiseen vuorovaikutukseen. Moni kokee hyvänä tukena myös tukiverkoston tai vertaistuen muilta vanhemmilta. (Mielenterveystalo.fi 2019.) Keskeisintä tuen antamisessa on riittävän tiedon tarjoaminen, kannustaminen sekä motivoiminen osallistumaan lapsen läsnäoloon lapsen kanssa. Koko raskausajan sekä synnytyksen jälkeen terveydenhoitajan ja vanhempien keskustelujen tavoitteena on edistää vanhemman ja lapsen välistä varhaista vuorovaikutusta sekä sen onnistumista (THL, kiintymyssuhde 2019a). Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen voi olla tarpeen, mikäli vanhempi kokee, ettei vauvan hoitaminen suju tai perhe-elämä on raskasta. Vauva voi olla itkuinen tai vaativa luonteeltaan mikä vaatii myös

vanhemmalta enemmän. Ongelmat voivat joskus selvitä pelkällä vertaistuellalla. (Silvén 2010.)

Lasten- ja äitiysneuvolassa on käytössä varhaista vuorovaikutusta tukeva haastattelu, jonka tavoitteena on tukea lapsen ja vanhemman välistä varhaista vuorovaikutusta ja sen sujumista. Se on tarkoitettu erityisesti raskaana olevien, synnyttäneiden, pienten lasten ja heidän perheiden kanssa toimivien työntekijöiden käyttöön. Haastattelun avulla ammattilainen voi keskustella vanhempien kanssa tukien lapsen ja vanhemman välistä varhaista vuorovaikutusta, edistään vanhemman ja ammattilaisen yhteistyötä sekä luottamusta toisiinsa, helpottaa vaikeiden asioiden puheeksi ottamista sekä auttaa tunnistamaan perheen voimavarat ja tuen tarpeet. Haastattelu tehdään raskausaikana ja synnytyksen jälkeen. Runkona toimii haastattelulomake, jonka pohjalta keskustelua käydään. Tavoitteena terveydenhoitajalla on kartoittaa vanhempien mahdolliset terveysongelmat sekä tukea vanhempien sitoutumista vanhemmuuteen. Heidän hyvinvointinsa edesauttaa myös lapsen hyvinvointiin ja turvalliseen kiintymyssuhteen syntyyn. (Puura & Hastrup 2019.) Terveydenhoitajan tehtävänä on saada käsitys vauvan ja vanhemman välisestä vuorovaikutuksesta ja havainnoida heidän käyttäytymistänsä. Tunnetilojen jakaminen ja sen sävy kertovat paljon vuorovaikutuksesta. Varhaista vuorovaikutusta voidaan tukea antamalla hyvää palautetta hyvin toimivista tilanteista ja puuttumalla rakentavasti vauvan tai vanhemman kannalta huonosti toimiviin tilanteisiin. Puuttuminen kannattaa tehdä hienovaraisesti. (STM, varhainen vuorovaikutus 2004.)

Varhaisen vuorovaikutuksen tukemisen tärkeä keino on myönteisen vuorovaikutuksen vahvistaminen kannustavan, positiivisen sekä rohkaisevan palautteen avulla. On tärkeää kertoa esimerkiksi vanhemman katsekontaktin ja hymynhetkien merkityksestä vauvalle. Tällä voidaan lisätä vanhemman aloitteellisuutta vuorovaikutukseen, jos vanhempi ei itse antaudu siihen vauvan kanssa. Palautteen avulla voidaan myös vahvistaa vanhemman tunnetta siitä, että he ovat lapselle tärkeitä. Vuorovaikutuksen yhtenä tukemisen keinona käytetään vauvahavainnointia. Se keskittyy molempien vuorovaikutuksessa olevien, äidin ja vauvan, mielen sisäiseen maailmaan sekä siihen, miten se heijastuu heidän vuorovaikutussuhteeseensa. Vauvahavainnointi auttaa terveydenhoitajaa herkisty-

mään molempien ilmaisuille. Terveystenhoitaja toimii lapsen puolestapuhujana ja vauvan ”äänenä”. Hän havaitsee, tuo esille ja lukee vauvan viestejä vanhemmalleen ja auttaa vanhempaa löytämään lapsensa, havainnoimaan häntä, tulkitsemaan vauvan viestejä tai etsimään niihin sopivia ilmaisuja. (Armanto & Koistinen 2007, 382 - 383.)

Roolimallintaminen on myös yksi merkittävimmistä vuorovaikutuksen tukemisen menetelmistä, jonka avulla siirretään perheen arvoja, asenteita, tapoja sekä tottumuksia sukupolvelta toiselle. Terveystenhoitaja voi omalla käytöksellään sekä puhumisellaan mallintaa asiakassuhteissaan laadukasta lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta, lapsen käsittelyä ja lapsen tarpeiden huomiointia ja niihin vastaamista. Mallintamisen avulla toiminnan ja vuorovaikutuksen piirteiden oletetaan siirtyvän myös lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen. Kun vanhemmat saavat kokemuksia hyvästä vuorovaikutussuhteesta terveystenhoitajaan, niiden avulla he vahvistavat myös omaa itsetuntoa vanhempina, luovat hyvän vuorovaikutussuhteen lapsen kanssa sekä kehittävät omia ongelmaratkaisutaitojaan. (Armanto & Koistinen 2007, 383.)

Isien rooli ja isyyden merkitys on muuttunut paljon 2000-luvulla ja se näkyy yhä enemmän isien huomioimisessa jo raskauden aikana sekä synnytyksessä ja raskauden jälkeisessä hoitotyössä. Tulevia isiä houkutellessa koko ajan enemmän mukaan neuvolakäynneille ja neuvolatyötä halutaan jatkuvasti kehittää isyysmyönteisempään suuntaan. Olisi tärkeää saada tieto lapsen terveydestä, kehityksestä ja perheen hyvinvoinnin merkityksestä molemmille vanhemmille. (Koivumäki 2011, 10.) Isän läsnäolo synnytyksessä vahvistaa puolisoitten suhdetta sekä myös isän ja lapsen välistä kiintymyssuhdetta. Isälle annetaan mahdollisuus osallistua synnytykseen alusta loppuun sekä vauvan hoitoon heti syntymän jälkeen. Ensimmäiset tunnit lapsen syntymän jälkeen ovat hyvin merkityksellisiä varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen luomiseksi. On tärkeää ottaa vauva syliin heti ensihetkestä alkaen sillä hän kaipaa turvaa ja lämpöä. Hoitajan tehtävänä on antaa tietoa molemmille vanhemmille synnytyksen kulusta ja kannustaa isää tukemaan puolisoa muun muassa koskettelemalla. Kätilö myös ohjaa molempia vanhempia vauvan ensikohtaamisessa. (Terveystiedä 2019.)

Varhaisen vuorovaikutuksen ongelmakohtien huomaaminen ja siihen puuttuminen ovat jokaisen lasten ja vanhempien kanssa työskentelevien terveydenhuollon ammattilaisten tärkeä tehtävä. Toimiva yhteistyö eri ammattiryhmien välillä mahdollistaa avun, tuen ja hoidon antamisen tarpeen mukaan. Varhaisen vuorovaikutukseen kohdistuvalla avulla on suuri merkitys koko lapsen elämälle. Sillä on merkitystä lapsen tunnekokemuksiin ja sitä kautta aivojen ja mielen kehitykselle. (Mäntymaa ym. 2003.)

3.4 Lapsen kehitysvaiheet

Lapsuus luo perustan kaikelle myöhemmälle kehitykselle ihmisen elämässä (Lyytinen, Korkiakangas & Lyytinen 2008, 30.) Kehityksen ja tarpeiden arvioiminen lähtee siitä, että henkilö tietää, mikä on lapsen normaalia kehitystä ja kasvamista. On kuitenkin olennaista, että jokaista lasta havainnoidaan ja kuunnellaan yksilöllisesti. Lapsen kehitykseen vaikuttavat perimä, ympäristö sekä oma aktiivisuus. (Vilen ym. 2006, 132.)

Kehitysvaiheet voidaan jakaa kolmeen eri osa-alueeseen; psyykkiseen, sosiaaliseen sekä fyysiseen kehitykseen. Kehitys tarkoittaa sitä, että ihminen muuttuu elämänsä aikana jatkuvasti ja yleensä se on tiedostamatonta. Ihminen kehittyy suhteessa ympäristöönsä, jonka takia jokaisen ihmisen kehitys on yksilöllistä. (Karling, Ojanen, Siven, Vihunen & Vilen 2009, 64).

3.4.1 Psyykkinen kehitys

Psyykkinen kehitys pitää sisällään kognitiivisen ja persoonallisen kehityksen. Kognitiivinen kehitys tarkoittaa ihmisen tiedon käsittelyä ja sen kehitystä. Havainnointi, muisti, ajattelu, älykkyys, lahjakkuus, kieli sekä oppiminen sisältyvät kognitiiviseen kehitykseen. Yhtenä hyvin tärkeänä kognitiivisten toimintojen kehittymisen kannalta on se, että vanhemmat antavat jo vauvasta lähtien lapselle mahdollisuuden kehittyä turvallisessa, hyväksyvässä sekä motivoivassa ympäristössä. (Karling ym. 2009 144.) Ihan ensimmäiseksi lapsi oppii havainnoimalla ja ihmettelemällä. Syntyessään lapsella on alkeellisia mielikuvia maailmasta.

Hän tunnistaa esimerkiksi oman äidin maidon tuoksun ja rauhoittuu tutuista äänistä. Kyky hahmottaa maailmaa kehittyy kuitenkin hyvin nopeasti. Ensimmäisiin lapsen elinvuosiin sijoittuvat monien oleellisten taitojen herkkyykskaudet sekä kriittiset kaudet. (Vilen ym. 2006, 144-145.)

Persoonallisuuden kehitys tarkoittaa toimintaa, jossa henkilö etsii itseään ja omaa minäänsä. Tämä prosessi tapahtuu aina suhteessa muihin ihmisiin. Lapsi alkaa luoda kuvaa itsestään ja alkaa oppia, millainen hänen odotetaan olevan. Vastauksia kysymyksiin kuten ”kuka minä olen” ja ”millainen minä olen” aletaan etsiä. Kun puhutaan temperamentista, sillä tarkoitetaan ihmisen luonteenpiirteitä, tunnereaktioiden voimakkuutta ja laatua. Jokaisella lapsella on jo syntyessään oma temperamentti, jonka sikiöaikaiset ympäristötekijät ja perimä ovat yhdessä muokanneet. On kuitenkin muistettava, että yhdenkään vastasyntyneen temperamentti ei kuvasta yksiselitteisesti sitä, minkälainen persoonallisuus lapsella tulee olemaan eikä sitä, minkälainen luonteenpiirre lapsella on aikuisena. Varhainen vuorovaikutus muiden ihmisten kanssa säätelee sitä, millaiseksi temperamentti alkaa muodostua. Lisäksi lapsi oppii ympäristöstä, kuinka eri tunteisiin reagoidaan ja miten tunteita hallitaan. (Vilen ym. 2006, 148.)

3.4.2 Sosiaalinen kehitys

Sosiaalinen kehitys tarkoittaa esimerkiksi lapsen vuorovaikutustaitoja ja kykyä olla muiden ihmisten kanssa. Vauvan ensimmäisenä sosiaalisena askeleena pidetään sitä, kun vauva kääntää päätään kohti äidin rintaa ja viestii sillä äidille, että pitää hänestä huolta. Seuraavina kehityksen askeleina vauvalla on itku sekä hymy. Näiden avulla lapsi alkaa opettelemaan vuorovaikutusta muun maailman kanssa. (Keltikangas-Järvinen 2012, 52 - 53.)

Vanhemmat ovat hyvin vahvassa roolissa lapsen sosiaalisen kehityksessä. Kotoa opitut mallit ja kiintymyssuhteet vaikuttavat siihen, kuinka lapsi alkaa hahmottaa muiden ihmisten kanssa itseään ja kuinka hän sosiaalisia taitoja oppii. Vanhemmilta opitaan asenteita, arvoja, työntekoa, rahan käyttöä ja sen, miten muita ihmisiä tulee kohdata. Lapsi oppii vanhemmiltaan sen, minkälainen käyt-

täytyminen on hyväksyttävää ja minkälainen ei. Joskus vanhempien oma käytös ja lapselle opetettu käytös ovat ristiriidassa keskenään. (Vilen ym. 2006, 156.)

Sosiaalisuus tarkoittaa halua olla ihmisten kanssa. Se on synnynnäistä, mutta itse sosiaaliset taidot opitaan kokemuksien ja kasvatuksen kautta. Pienellä lapsella sosiaalisuus ilmenee usein hyväntuulisuuksena ja hänestä on helppo aikuisen pitää. Sosiaalinen lapsi tutkii uteliaasti vierasta, hymyilee ja ottaa hänen kanssaan kontaktia. Lapsi esittelee vieraalle omia lelujaan ja on valmis myös juttelemaan vieraan kanssa pyydettyä. (Keltikangas-Järvinen 2012, 49-50.)

Eväät sosiaaliseen maailmaan lapsi saa kotoaan. Saatua sosiaalisia taitoja lapsi alkaa harjoitella vertaisryhmissään, kuten päiväkodissa ja kerhoissa, ja kokeilee, mitkä vanhemmilla opituista asioista toimivatkaan kodin ulkopuolella. Kulttuurin ja yhteiskunnan merkitykset sosiaaliseen kehitykseen tulevat lapsen elämään parhaiten erilaisten kerhojen, harrastusten ja päivähoiton kautta. Lisäksi nykyaikana sosiaalisen median vaikutus lapsen moraaliin ja arvojen muodostumiseen on suuri. (Vilen ym. 2006, 156.)

Jos vanhempien esimerkillä ja vertaistukiryhmillä on suuri merkitys lapsen sosiaaliseen kehitykseen, on sitä myös sisaruksilla. Lapsi joutuu jakamaan vanhempien kiintymyksen omien sisarusten kanssa. Lisäksi lapsi joutuu kokemaan kateutta ja pettymystä, mitkä ovat oleellisia asioita aikuisuuden tunteiden käsittelyiden kannalta. Nykyajan lapsista puhutaan usein niin, että heillä on vaikeuksia sietää pettymyksen tunteita. Luonto on siis järjestänyt sen parhaimman oppimiskentän pettymyksen sietämiselle ja se on sisarukset. Kateuden ja pettymysten käsitteleminen opitaan siis näistä omien sisarusten kanssa käydyistä tilanteista. Lapsi huomaa myös sen, että näiden tilanteiden kokemiseen on turvallinen ympäristö ja vanhempien rakkaus ja huolenpito jatkuu kaikesta huolimatta. (Keltikangas-Järvinen 2012, 63-64.)

3.5 Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys lapsen psyykkiseen kehitykseen

Läheisillä ihmissuhteilla on pitkäaikaisia vaikutuksia lapsen kehityksen kulkuun. (Silvén 2010). Hyvä varhaisen vuorovaikutuksen laatu tukee lapsen psyykkistä

sekä sosiaalista terveyttä. Psyykkinen terveys tarkoittaa psyykkisten häiriöiden puuttumista ja tasapainoista elämää. Merkityksellistä on se, kuinka paljon lapsi saa vanhemmiltaan tukea. Tuki auttaa luomaan lapselle hyvän itsearvostuksen. Itsearvostus on sitä, että voi luottaa itseensä ja sitä kautta myös muihin. Mikäli ei luota itseensä, on myös vaikea luottaa muihin ihmisiin. Kun vuorovaikutus toimii hyvin, vanhempi pystyy nauttimaan lapsesta ja on emotionaalisesti saatavilla, jolloin lapsen luottamus ympäristöön kasvaa. Vanhemman läsnäolon merkitys korostuu ja näin lapsi kokee, että vanhempi ymmärtää häntä ja hyväksyy hänen kaikki tunteensa. Lapsi oppii, että hänellä on oikeus välittää omia tunteita ja kokemuksia muille. Näin lapsi oppii tunnistamaan omia tarpeita sekä tunnetiloja. Tämä on hyvin merkityksellistä lapsen emotionaalisen itsesäätelyn ja myönteisen itsetunnon rakentumisen kannalta. (Hermanson 2019.)

Turvallinen ja läheinen suhde vauvaiässä lisää suotuisan kehityksen kulkua. Tutkimuksissa osoitetaan, että tällainen kiintymyssuhde edistää vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta leikki-iässä sekä luottamusta vanhempiin, kun lapsi saavuttaa murrosiän. Lapsi, joka on saanut elää turvallisessa suhteessa ja hyvässä vuorovaikutuksessa vanhempiensa kanssa, auttaa lasta sopeutumaan paremmin kodin ulkopuoliseen hoitoon ja edistää suotuisan kehityksen kulkua kaverisuhteissa myöhemmin. (Silvén 2010.)

Lapsen sosioemotionaalinen kehitys on riippuvainen niistä ihmisistä ja ympäristöstä, jossa lapsi elää. Se miten tapahtumat ja erilaiset tunteet kohdataan perheessä ja miten niistä selviydytään, vaikuttaa kehittyvän lapsen mahdollisuuksiin hänen tulevassa elämässään. Viimeisten vuosikymmenien aikana lapsipsykiatrisissa tutkimuksissa on saatu paljon tietoa lapsen varhaisesta kehityksestä, lapsen mielenterveyteen liittyvistä tekijöistä, varhaisesta vuorovaikutuksesta ja lapsen valmiudesta vuorovaikutukseen. Tutkimusten mukaan vauvan ja vanhemman välisen varhaisen vuorovaikutuksen laadulla on merkitystä lapsen psyykkiselle kehitykselle. Suhde voi olla lapsen psyykkistä kehitystä vahvistava tai heikentävä. (Armanto & Koistinen 2007, 375.)

Lapsipsykiatristen tutkimusten mukaan lapsella on syntymästään lähtien biologisten, kognitiivisten, emotionaalisten, kommunikatiivisten ja sosiaalisten taito-

jen avulla valmiuksia aktiiviseen vuorovaikutukseen toisten kanssa. Vuorovaikutussuhteessa syntyy lapsen varhainen tunne itsestään ja omasta arvosta. Tutkimusten mukaan kolme ensimmäistä ikävuotta ovat merkittävimpiä lapsen psyykkisen kehityksen kannalta. Vauvan psyykkisen kehityksen kannalta olisi hyvin tärkeää vuorovaikutus kasvotusten vanhempiensa kanssa. (Armanto & Koistinen 2007, 375-376.)

Varhaislapsuudessa tapahtuva kehitys on perusta myöhemmin opittaville tiedoille sekä taidoille. Ensimmäisten elinvuosien kehitysmuutokset ovat laajalaisemmat kuin myöhemmissä ikävaiheissa. Vauvan kehon muoto muuttuu ja sen hallinta lisääntyy, aistitoiminnot tarkentuvat keskushermoston lisääntyessä, taito havaita ja tunnistaa asioita laajenee, kommunikaatio lasta hoivaavien aikuisten kanssa käynnistyy sekä sosiaaliset siteet lujittuvat. Vaikka pieni lapsi on ensimmäisten elinkuukausien aikana täydessä valvetilassa suhteellisen pienen osan vuorokaudesta, hän oppii jatkuvasti jopa nukkuessa. Valvetilassa lapsi suuntautuu jatkuvasti ympäristöönsä ja hänen käyttäytymistään kuvaa pyrkimys kokonaisvaltaisesta tilasta. Tällöin lapsen minätietoisuuden perusta ja kuva itsestä aktiivisena toimijana alkaa rakentua. (Nurmi ym. 2014, 22.)

Aivojen muovautuvuus ja uusien asioiden omaksuminen on alle 3-vuotiaana poikkeuksellisen suurta. Lapsen tiedot karttuvat aina jossakin kehityksellisessä kontekstissa. Merkityksellisiä konteksteja ovat koti -ja päiväkotiympäristöt ja niissä olevat vuorovaikutussuhteet. Suotuisassa ympäristössä aikuinen toimii johdonmukaisesti, ennakoivasti sekä lasta arvostaen. Lapsen luottamus aikuisiin tuottaa perusturvallisuuden, joka taas luo hyvän pohjan ympäristön tutkimiselle, oppimiselle sekä sosiaaliselle ja emotionaaliselle kehitykselle. Aikuisten on tärkeää tietää lapsen kehitysvaiheet, mitkä hidastavat ja edistävät kehitystä, jotta voidaan luoda parhaat edellytykset lapselle. Varhaislapsuudessa kehittyminen, oppiminen ja kasvaminen on voimakasta. On kuitenkin hyvä muistaa, että jokainen lapsi on yksilöllinen ja kehitysvaiheet eivät välttämättä tule samaan aikaan kaikilla lapsilla. (Nurmi ym. 2014, 22-23.)

Lapsen käytös kertoo parhaiten, mikäli vanhemman ja lapsen välinen varhainen vuorovaikutus on jäänyt vähäiseksi. Lapsi ei ole halukas tai kykene katsekon-

taktiin, kasvojen ilmeiden häviäminen, ääntelyn vähäisyys, reagointi hidasta erilaisille ärsykkeille, tyytymättömyys sekä nukkumisessa ja syömisessä voi esiintyä ongelmia. Nämä asiat vaikuttavat merkittävästi lapsen psyykkiseen kehitykseen ja tunne-elämään. Tilanne on sitä vakavampi, mitä passiivisempi lapsi on näissä tilanteissa. (Puura & Hastrup 2019.) Vanhemman vihamielinen käytös tai avuton hoiva eli puutteellinen varhainen vuorovaikutus voivat johtaa mielen-terveyden ongelmiin ja häiriökäyttäytymiseen kehityksen kuluessa. (Silvén 2010).

Varhaisten negatiivisten kokemusten on todettu voivan muuttaa aivojen rakennetta sekä toimintaa. Ensimmäisten elinvuosien aikana saatu varhaisen vuorovaikutuksen merkitys on korostunut neurobiologisen tietämyksen lisääntyessä. Lapsen aivojen kiihkein kehitys tapahtuu ensimmäisten vuosien aikana, jolloin varhainen vuorovaikutus säätelee hänen tunnekokemuksiansa. Uusimpien tutkimusten mukaan lapsen tunnekokemukset syntymästä alkaen ovat oleellisen tärkeitä lapsen kehitykselle. Terveystieteiden ammattilaisten tulisi huomioida tarkasti lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus ja kiintymyssuhteen jatkuvuus. (Mäntymaa ym. 2003.)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

4.1 Kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsauksia on useita erilaisia. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yksi yleisimmin käytetyistä tyypeistä, jonka muotoja ovat narratiivinen ja integroiva kirjallisuuskatsaus. Meta-analyysi jaetaan kahteen suuntaukseen, kvantitatiiviseen ja kvalitatiiviseen. (Salminen 2011, 6-8, 12.) Kolmantena tyyppinä on systemaattinen kirjallisuuskatsaus, jota käytimme soveltaen tässä opinnäytetyössä. Tässä opinnäytetyössä laatua ei arvioitu ja hakuja ei tehty systemaattisesti arvioiden, joten systemaattisen kirjallisuuskatsauksen vaatimukset eivät täyttyneet. Se pyrkii jo olemassa olevaan tutkimuskirjallisuuden systemaattiseen löytämiseen, analyysiin, laadun tarkasteluun sekä synteesiin eli yhdistämiseen. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus näyttää sen, että olemassa on enemmän kuin yksi oikea tapa tehdä synteisiä useista eri lähteistä peräisin olevista alkuperäisaineistoista. (Stolt, Axelin & Suhonen 2016, 13-14.)

Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on tehokas tapa osoittaa tieteellisiä oletuksia eli hypoteeseja, esittää tutkimuksien tuloksia tiivistetysti ja arvioida niiden loogisuutta. Katsauksessa voi ilmetä aikaisemmissa tutkimuksissa esiintyneitä puutteita eli uusia tutkimustarpeita voi paljastua. Tuotoksen laajuus ei ole se tärkein asia sillä laaja työ voi olla lähdevalinnoiltaan hyvinkin yksipuolinen. (Salminen 2011, 9.)

4.2 Aineiston kerääminen

Aloitimme aineiston analyysin Finkin mallin mukaisesti asettamalla tutkimuskysymyksen ”Millainen merkitys varhaisella vuorovaikutuksella on lapsen psyykkiseen kehitykseen ja millä tavoilla sitä voidaan tukea”. Tutkimuskysymyksen asettamisen jälkeen valitsimme tietokannat Finna-tiedonhakupalvelusta. Kolmannessa vaiheessa eli hakutermien valinnassa meitä auttoi koulumme tietoasiantuntija. Tavoitteena meillä oli löytää luotettavia aineistoja, jotka vastasivat tutkimuskysymykseemme. Käytimme hakuprosessissa seuraavia tietokantoja: Medic, Melinda, Pubmed, Cinahl sekä Joanna Briggs Institute, joista lopulta

Medic sekä Cinahl antoivat meille aineistoja, jotka vastasivat tutkimuskysymykseemme. Hakusanoina tiedonhaussa käytimme "varhai* AND vuorovai*", "äiti-lapsisuhteet" sekä rask* AND masenn*. Cinal-tietokannan hakusanoina käytimme mother-child relations AND maternal behavior AND attachment behavior. Hakutermien valinnalla pyritään rajaamaan hakutuloksia niin, että jäljelle jäävät aineistot vastaisivat tutkimuskysymykseen. (Salminen 2011, 10). Käytetyt tietokannat, hakusanat ja valitut tutkimukset löytyvät taulukosta 1.

Määrittelimme alkuperäistutkimuksille sisäänotto- ja poissulkukriteerit, joiden tarkoituksena oli valita mukaan tuoreimmat ja luotettavimmat aineistot sekä aineistot, jotka olivat tieteellisiä ja vastasivat tutkimuskysymykseemme. Valinta tehtiin tietokannoista vaiheittain kahden tutkijan toimesta. Kävimme ensin läpi otsikot ja vertailimme niitä, seuraavaksi kävimme läpi tiivistelmät ja lopuksi koko tekstit.

Taulukko 1. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
aineisto on suomen- tai englanninkielinen	aineisto on jonkun muunkielinen, kuin suomen- tai englanninkielinen
aineisto on julkaistu vuosina 2010-2020	aineisto on julkaistu aiemmin, kuin 2010
aineisto on tieteellinen (gradu, väitöskirja, tieteellinen artikkeli)	aineisto ei ole tieteellinen (opinnäyte-työ)
aineiston vastaa tutkimuskysymyksiin	aineisto ei vastaa tutkimuskysymykseen

4.3 Aineiston analyysimenetelmä

Tämän tutkimuksen aineiston analyysimenetelmänä käytetään induktiivista analyysiä. Tätä analyysiä voi ohjata teema tai malli, joka perustuu aikaisempaan tietoon. (Kyingäs & Vanhanen 1999, 7.) Analyysin ja synteessin tarkoituksena kirjallisuuskatsauksessa on tehdä yhteenvetoa valituista tutkimuksista. Tämä on kohta käsiteltävän aineiston analyysin neljäs vaihe. Analyysimenetelmä määrittyy sen mukaan, minkä kirjallisuuskatsaustyyppin valitsee. Aineiston analyysi jaetaan viiteen eri vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa kuvataan tutkimuksen sisältö tekijät, julkaisuvuosi, maa, tutkimuksen tarkoitus ja asetelma sekä aineistokeruumenetelmät, kohdejoukko ja päätulokset. Toisessa vaiheessa tutkimuksen tekijä lukee aineistoa ja tekee siitä muistiinpanoja. Tässä vaiheessa tärkeää on etsiä yhtäläisyyksiä ja poikkeavuuksia tutkimuksista. Kolmannessa vaiheessa tutkija kokoaa yhtäläisyydet ja eroavaisuudet yhdeksi kokonaisuudeksi. Viides vaihe on raportointi eli kirjallisuuskatsauksen kokoaminen lopulliseen muotoon. (Stolt ym. 2016, 30-32.)

Analyysivaiheessa edettiin yksi vaihe kerrallaan, jotta pystyimme ymmärtämään kaikki analyysin vaiheet tarkasti. Aineiston käsittely aloitettiin poimimalla artikkelin tiedot taulukkoon, johon kuvasimme aineiston tekijät, julkaisuvuodet, menetelmät sekä keskeiset tulokset ja johtopäätökset. Tarkastelimme moneen kertaan aineistoja, jotka olimme valinneet tähän tutkimukseen. Etsimme yhdessä artikkeleista tärkeimpiä asioita, jotka vastasivat meidän tutkimuskysymyksiimme. Näin saimme luotettavasti ydinasiat aineistoista. Seuraavaksi aloimme pelkistämään eli redusoimaan alkuperäisilmaisuja eli aineistoa tiivistettiin, jotta aineistosta jää pois kaikki epäoleellinen tieto. Pelkistämisen jälkeen klusteroitiin eli ryhmiteltiin eroavaisuuksia sekä yhtäläisyyksiä. Samaa asiaa tarkoittavat ilmiöt ryhmiteltiin ja liitettiin yhteen niin, että niistä muodostui alaluokkia. Alaluokat nimettiin sisältöä parhaiten kuvaavalla käsitteellä. Yläluokiksi muodostui; ”Aktiivisen vuorovaikutuksen tukemisen tärkeys vanhemman ja lapsen välillä”, ”Turvaton kiintymyssuhde ja psyykkinen kehitys” ja ”Lapsen kehityksen merkittävimmät ajankohdat”. Lopuksi ala- ja yläluokkien kautta muodostui kaksi pääluokkaa, jotka ovat meidän tutkimustuloksiamme ja vastaavat meidän tutkimus-

kysymyksiimme. Viimeisessä vaiheessa kokosimme kirjallisuuskatsauksen lopulliseen muotoon.

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen kehittymisen merkitys lapsen psyykkiseen kehitykseen.

Vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen kehittyminen liittyi aktiiviseen vuorovaikutukseen vanhemman ja lapsen välillä, psyykkisen kehityksen häiriintymiseen turvattomassa kiintymyssuhteessa sekä raskausajan ja varhaislapsuuden merkitykseen lapsen kehitykselle.

Lapsen ja vanhemman välisellä kiintymyssuhteella on kauaskantoisia vaikutuksia. Lapsen luodessa ensimmäisiään kiintymyssuhteita, ne vaikuttavat myöhemmin lapsen luomiin muihin suhteisiin eli varhain luotu kiintymyssuhde määrittää suunnan muille lapsen myöhemmin luoville suhteille. Jos lapsen ja äidin kiintymyssuhde on ollut negatiivinen, se voi altistaa lapsen käyttäytymisongelmille. Näin toteavat tutkimuksessaan Sirois & Bernier (2018).

Kiintymys äidin ja lapsen välillä alkaa muodostumaan jo raskausaikana ja vahvistuu sitä mukaan, kun raskaus etenee (Lindroos, Ekholm & Pajulo 2015).

Äidin raskaudenaikainen psyykkinen vointi vaikuttaa kehittyvään lapseen (Mäkelä, Pajulo & Sourander 2010). Kiintymyssuhteen normaalia kehitystä voivat heikentää esimerkiksi päihteiden käyttö, nuori tai vanha ikä, heikko sosiaalinen tuki, synnytyspelko sekä äidin negatiiviset kokemukset oman lapsuuden ihmissuhteista. Kun äidin raskaudenaikaista kiintymystä sikiöön on tutkittu, on todettu, että raskaudenaikaisella vahvalla kiintymyksellä on selkeät vaikutukset syntymänjälkeiseen lapsen ja äidin varhaiseen vuorovaikutukseen, turvalliseen kiintymyssuhteeseen sekä lapsen suotuisaan kehitykseen. (Lindroos ym. 2015.)

Äidin masennus on yksi monesta tekijästä, jotka voivat heikentää raskaudenaikaisen kiintymyksen normaalia kehitystä. Raskauden aikainen masennusoireilu on hyvin yleistä ja sen on todettu olevan vahingollista lapsen ja äidin väliselle suhteelle, etenkin jos sitä esiintyy sekä raskausaikana ja synnytyksen jälkeen. On todettu, että raskaana oleva masentunut äiti suhtautuu raskauteensa negatiivisemmin ja kiintymys tulevaan lapseensa on heikompi, kuin niillä äideillä, jot-

ka eivät ole masentuneita. Lisäksi on huomattu, että masennus on yhteydessä muihin sikiön kannalta haitallisiin tekijöihin, kuten päihteisiin. Tutkimuksessa myös havaittiin, että kun äiti kiintyy sikiöön, se suojaisi äitiä masennusoireilta. Mitä voimakkaampi kiintymys, sitä vähemmän huomattiin äidillä olevan masennusoireita raskauden loppuvaiheessa ja lapsen syntymän jälkeen. Kun äiti kiintyy lapseen raskausaikana, sillä on kauaskantoiset vaikutuksen lapsen myöhempään kehitykseen ja lapsen ja vanhemman suhteeseen. (Lindroos ym. 2015.)

Myös Luoma (2016) toteaa tutkimuksessaan, että raskaudenaikaiset olosuhteet voivat vaikuttaa lapsen hyvinvointiin myöhemmin. Tutkimuksessa tuodaan esille, että tunnetuimpia lapsen psyykkiseen kehitykseen negatiivisesti vaikuttavista tekijöistä on vanhempien, erityisesti äitien, mielenterveyden häiriöt. Tämän on todettu ennustavan nuorten ja aikuisten oireilua, kuten ahdistuneisuutta ja masennusta. Korhonen & Luoma (2017) ovat tutkimuksessaan todenneet sen, että äidin masennus suurentaa lapsen käytösongelmia sekä tunne-elämän oireilujen riskiä.

Odotusaikainen masentuneisuus ja ahdistuneisuus ovat varsin yleisiä, ja tunnistaminen ja hoitoon ohjaus on niiden osalta viimeisten kymmenen vuoden aikana parantunut. Vakavat mielenterveyden häiriöt, kaksisuuntainen mielialahäiriö ja syömishäiriöt ovat harvinaisempia, mutta ne muodostavat erityisen suuren riskin äidin ja lapsen suhteelle ja lapsen kehitykselle. Merkittävä osa lapselle aiheutuvista haitoista liittyy äidin heikkoon fyysiseen kuntoon, ravitsemustilaan ja infektioihin. Kun äidin stressinsäätelyhormonien pitoisuus on odotusaikana pitkäaikaisesti suuri, se alkaa vaikuttaa lapsen aivojen välittäjäainepitoisuuksiin ja sitä kautta lapsen keskushermoston muovautumiseen. (Mäkelä, Pajulo & Sourander 2010.)

Syntymänjälkeisen varhaisen hoivan ja vuorovaikutuksen laatu vaikuttaa lapsen aivojen kehitykseen ja muovautumiseen sekä lapsen koko myöhempään emotionaaliseen, kognitiiviseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Puutteellinen, vinoutunut ja erityisesti ennustamaton vuorovaikutustapa johtaa lapsen turvattomaan kiintymyssuhteeseen. Turvattoman, erityisesti jäsentymättömän kiintymyssuh-

teen on puolestaan todettu olevan yhteydessä lapsen myöhempään psyykkiseen oireiluun ja häiriöön. Lapsi voi periä geneettisen alttiuden tiettyihin psyykkisiin sairauksiin vanhemmiltaan. Geneettiset tekijät toimivat kuitenkin vuorovaikutuksessa ympäristötekijöiden kanssa. (Mäkelä, Pajulo & Sourander 2010.)

Edellytykset lapsen minäkuva kehitykselle syntyvät, kun vuorovaikutuksen, ravituksen ja unirytmien väliset yhteydet vahvistuvat ja lapsen psykofyysinen tasapaino vakiintuu (Lehtonen, Valkonen-Korhonen & Karjalainen 2018).

Pesonen on havainnut tutkiessaan varhaista vuorovaikutusta ja sen vaikutusta psyykkiseen kehitykseen, että vuorovaikutus saattoi epäonnistua masentuneen äidin ja lapsen välillä, koska äidin vaste lapsen tarpeisiin myöhästyi. Kokeellisessa vuorovaikutuksessa todettiin, että kun äiti katsoi lasta kahden minuutin ajan ilmeettömästi vauvaa, lapsi yrittää ensin luoda aloitetta vuorovaikutukselle, mutta kun äiti ei vastaa lapsen yrityksiin, lapsi vetäytyy vuorovaikutuksesta, kääntyy mahdollisesti pois päin äidistä ja hänen mielialansa muuttuu iloisesta poissaolevaksi tai ärtyneeksi. Toiseksi tutkimuksessa havaittiin, että vuorovaikutusilmapiiri latistui vanhemman positiivisten tunteiden vähäisyyden vuoksi: kun masentunut äiti haki vauvan huomiota lähes yhtä aktiivisesti kuin verrokkiäidit, se ei johtanut yhteiseen hetkeen tai leikkiin vauvan kanssa, vaan siihen, että vaiva protestoi tai vetäytyi vuorovaikutuksesta. (Pesonen 2010.)

Varhaislapsuudessa yksi tärkeimmistä kehitystehtävistä on tunteiden hallinta. Lapsi oppii vuorovaikutusta, sosiaalisia taitoja sekä tunnetaitoja kiintymyssuhteessa. Jos äiti yli- tai alireagoi lapsen tarpeisiin, voi se vaikuttaa siihen, miten lapsi käyttäytyy. Esimerkiksi se voi näkyä myöhemmin lapsen negatiivisten tunteiden hallinnan puutteellisina taitoina, jotka ilmenevät vetäytymisenä tai aggressiivisena käyttäytymisenä Korhonen ja Luoma (2017) toteavat tutkimuksessaan.

5.2 Vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen tukeminen neuvolassa

Vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen tukeminen neuvolassa liittyi siihen, kuinka tärkeää varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen on lasten- ja äitiysneuvolassa.

Neuvoloiden ydintehtävä on tukea vuorovaikutusta. Työtä auttavat tarkentavat ja ohjaavat kysymykset. Ne lisäävät vanhempien ymmärrystä lapsen kehityksestä, vaikka he eivät välttämättä hyödynnä suoria ohjeita arjessaan. Siitä huolimatta, että vanhempi on muun hoidon piirissä, on tärkeää tukea varhaista vuorovaikutusta. (Puura ym. 2018.) Äitiyshuollossa on mahdollista tunnistaa odottavan äidin kiintymyksen ja tulevan varhaisen vuorovaikutuksen mahdollisia riskitekijöitä. (Lindroos ym. 2015.)

Varhainen riskien tunnistaminen, hoitoon ohjaus, seuranta ovat tärkeimpiä keinoja lapsen kehityksen suojaamisessa ja vanhemmuuden tukemisessa. Riskien tunnistamisessa ja keinoissa tukea raskaudenaikaista kiintymystä on edistytty, mutta siinä on vielä myös paljon kehitettävää ja hyödyntämättömiä voimavaroja. (Lindroos ym. 2015.) Oireilun ja häiriön varhaisessa tunnistamisessa ja hoidon toteuttamisessa tulisi olla erityisen huolellinen ja huomioida tämän elämänvaiheen erityispiirteet. (Mäkelä ym. 2010).

On tärkeää ennaltaehkäistä varhaisen vuorovaikutuksen ongelmia, mutta tarvittaessa perhe voidaan ohjata erityistason hoitoon esim. neuvolapsykologin, perheneuvolatyöntekijän tai pikkulapsipsykiatrian. Lastensuojelun työntekijät tulee pyytää apuun välittömästi, jos vanhemmat sitä toivovat tai jos neuvolan työntekijä kokee sen lapseen tai vanhemmuuteen liittyvän huolen vuoksi tarpeelliseksi. (Puura ym. 2018.)

Tutkimushavainnot puhuvat sen puolesta, että mikäli vanhemmat saavat muutenkin vanhemmuuteen tukea jo raskauden alkumetreiltä saakka, heidän hoitomotivaationsa ja hoidossa menestyminen paranee muun ongelman hoidossa. Olisi tärkeää sopia yhdessä, miten parhaiten hoidamme äidin päihdeongelmaa ja hänen trauma- ja psyyketaustansa ja samanaikaisesti ehkäisemme lapsen

kehityksen häiriintymisen. Yli sukupolvien siirtyvien ongelmien estämiseksi nämä äidit tarvitsevat kipeästi sitoutuneita työntekijöitä avo- ja laitoshoitovaihtoehtojen rinnalle. (Belt & Tamminen 2012.)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kirjallisuuskatsauksen avulla tutkia vanhemman ja lapsen välistä varhaista vuorovaikutusta ja sen merkitystä lapsen psyykkiseen kehitykseen. Tavoitteena on tehdä kokonaisuus jo tutkitusta tiedosta ja lisätä tietoa terveydenhuollon ammattilaisille, opiskelijoille sekä vanhemmille. Tutkimuskysymyksellämme selvitettiin, millainen merkitys varhaisella vuorovaikutuksella on lapsen psyykkiseen kehitykseen ja millä tavoin sitä voidaan tukea.

Opinnäytetyöprosessimme alkoi syksyllä 2019 aiheen valitsemisella. Pääsimme nopeasti yhteisymmärrykseen aiheesta, jonka jälkeen suunnitelmavaihe käynnistyi. Prosessi tuntui alkuun työläältä, mutta kun suunnitelma alkoi olemaan joulun alla hyvällä mallilla, työn tekeminen alkoi tuntua vaivattomammalta ja kiinnostus kasvoi omaa aihetta kohtaan. Opinnäytetyötä tehdessä tutkimuskysymykset ja aihe selkiintyivät entisestään. Kirjallisuuskatsauksen tekeminen oli meille alkuun haastavaa ja jouduimme itse opiskelemaan aihetta paljon, jotta ymmärsimme kaikki tutkimuksen eri vaiheet. Lisäksi saimme ohjaajaltamme aina neuvoa, kun sitä osasimme pyytää. Haastavinta opinnäytetyöprosessissa oli tiedonhaku ja etenkin luotettavien aineistojen löytäminen. Tiedonhaussa saimme apua koulumme tietoasiantuntijalta. Lisähaastetta työn tekemiseen toi kaksi harjoittelua, joiden aikana opinnäytetyölle ei jäänyt paljoakaan aikaa. Prosessin aikana teimme paljon työtä yhdessä ja koimme sen parhaimmaksi ja meille helpoimmaksi tavaksi työskennellä. Tutkimusprosessi sujui ongelmitta ja parityöskentelymme oli saumatonta. Hyödynsimme molempien vahvuuksia eri osa-alueilla. Aivan prosessin loppuvaiheessa lisähaastetta toi koronainfektio, joka esti meitä tapaamasta kasvatustien, mikä oli tähän asti ollut meille se helpoin tapa työstää projektia. Pienistä vastoinkäymisistä huolimatta työmme valmistui aikataulun mukaisesti.

Opinnäytetyöprosessin aikana opimme paljon systemaattisesta kirjallisuuskatsauksesta, sisällönanalyysistä ja itse opinnäytetyön tekemisestä. Lisäksi kirjallisuuskatsaus antoi meille paljon tuoretta tietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta,

kiintymyssuhteiden tärkeydestä ja näiden tukemisesta tulevissa ammateissamme.

Havaitsimme tutkimuksen tuloksista, että varhaisella vuorovaikutuksella ja kiintymyssuhteiden muodostamisella on merkittävä vaikutus lapsen psyykkiseen kehitykseen. Lisäksi tutkimuksissa nousi vahvasti esille se, kuinka tärkeä rooli terveydenhoitajilla on tunnistaa riskit ajoissa, tukea varhaisessa vuorovaikutuksessa vanhempia ja koko perhettä sekä tarpeen tullen ohjata avun piiriin. Varhainen vuorovaikutus alkaa jo raskausaikana, joten on tärkeää antaa tukea vanhemmille aivan raskauden alkua ajoilta saakka.

Opinnäytetyömme sisältää tärkeää tietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta, sen merkityksestä psyykkiseen kehitykseen sekä varhaisen vuorovaikutuksen tukemisesta. Esimerkiksi ammattilaisilla ja vanhemmilla on mahdollisuus saada tästä luotettavaa ja tuoretta tietoa tiivistettynä.

Jatkotutkimusaiheeksi suosittelemme tutkimusta, jossa tutkittaisiin asiakkaiden kokemuksia varhaisen vuorovaikutuksen tukemisesta neuvolassa. Tutkimus voitaisiin toteuttaa niin, että aineistoa kerättäisiin asiakkailta esimerkiksi kyselylomakkeiden avulla.

6.1 Eettisyys, luotettavuus ja pätevyys

Tutkimusetiikka on yleisesti sovittuja sääntöjä, jotka liittyvät kollegoihin, tutkimuskohteisiin, rahoittajiin, toimeksiantajiin sekä yleisöön. Tutkijan tulee käyttää tutkimuksessaan niitä tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä, jotka tiedeyhteisö on hyväksynyt. Tätä kutsutaan hyväksi tieteelliseksi käytännöksi. Epärehellinen ja vilpillinen toiminta jaetaan tutkimusetiikassa kahteen ryhmään; piittaamattomuuteen ja vilppiin. Vilppi on toimintaa, jossa plagioidaan, valehdellaan ja vääristellään muiden tuotoksia. (Vilkkä 2005, 30 - 31)

Tutkimuksien tekoon liittyy useita eettisiä kysymyksiä, mitkä tulee ottaa huomioon tutkimusta tehdessä. Tutkijan tulee tuntea periaatteet ja toimia niiden mu-

kaan. Eettisesti hyvä tutkimus edellyttää, että tuotoksessa noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä (Hirsjärvi ym. 2007, 23.)

Plagiointi tarkoittaa toisen tekstin luvaton lainaamista. Plagiointia on kaikkisellainen toiminta, jossa toisen tekstiä käytetään omana. Jos muiden tekstejä halutaan lainata, tulee aina asianmukaisesti osoittaa lähdemerkinnöin, kenen teksti on. Jos asiasisältöä lainataan suoraan, tulee lähdemerkinnät olla oikein aina painovirheitä myöten. (Hirsjärvi ym. 2007, 26.) Luotettavuuden säilyttämiseksi prosessi vaatii koulutetun ohjaajan ja tutkimuksen seurannan. (Salmi-nen 2011, 10).

Opinnäytetyötä tehdessä olemme noudattanut kirjallisuuskatsaukseen liittyviä eettisiä ohjeita. Olemme käyttäneet tutkimuksessamme hyvää tieteellistä käytäntöä eli käyttäneet niitä tiedonhakumenetelmiä, jotka tiedeyhteisö on hyväksynyt. Opinnäytetyön luotettavuutta lisää se, että olemme käyttäneet monipuolisesti ja luotettavasti lähteitä ja pyrkineet käyttämään alkuperäisiä lähteitä. Emme ole käyttäneet muiden tekstejä omina, vaan viitanneet aina lähdemerkinnöin kenen teksti on kyseessä. Aineistojen haussa olemme käyttäneet selkeitä sisäänotto- ja poissulkukriteerejä. Hyödynsimme koulun tietoasiantuntijan apua tiedonhaussa, aineiston sekä hakusanojen valinnassa. Olemme työskennelleet koko opinnäytetyön prosessin ajan parityönä, joka lisää myös tutkimuksen luotettavuutta. Luotettavuutta lisää se, että prosessissa on ollut mukana koulutettu ohjaaja, joka on seurannut tutkimuksen kulkua.

6.2 Oma ammatillinen kasvu

Opinnäytetyömme aihe on ollut mielestämme erittäin kiinnostava ja ajankohtainen. Olemme oppineet paljon uutta tietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta, kiintymyssuhteista sekä siitä, millainen merkitys vuorovaikutuksella on lapsen psyykkiseen kehitykseen. Opinnäytetyömme antoi meille hyvät valmiudet kohdata tulevassa työssämme terveyden- ja sairaanhoitajana varhaista vuorovaikutusta sekä sen tukemista. Myös mahdollisten jatko-opintojen parissa tulemme tarvitsemaan valmiuksia varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseen. Tulemme

mahdollisesti kohtaamaan työssämme paljon pieniä lapsia sekä heidän vanhempiaan ja perheitä.

Opinnäytetyötä tehdessä kirjallisuuskatsaus menetelmänä tuntui välillä haastavalta. Saimme kuitenkin ohjausta ja kannustusta omalta ohjaajaltamme sekä tiedonhaussa kirjaston tietoasiantuntijalta. Meillä ei ollut kokemusta aikaisemmin tutkimustyöstä, joten aluksi täytyi perehtyä perusteellisesti systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tekemiseen. Olemme tämän prosessin aikana oppineet keräämään tietoa eri tietokannoista sekä tunnistamaan luotettavat artikkelit ja tutkimukset. Olemme myös lukeneet paljon hoitotieteellisiä artikkeleita omaan aiheeseen liittyen ja mielestämme osaamme tutkia kriittisemmin aineistoa.

LÄHTEET

Armanto, A. & Koistinen, P. 2007. Neuvolatyön käsikirja. Helsinki: Tammi.

Belt, R. & Tamminen, T. 2012. Päihdeongelmaisten äitien vanhemmuuden tukeminen kannattaa. Viitattu 23.2.2020.

<https://www-terveysportti-fi.ez.lapinamk.fi/xmedia/duo/duo10535.pdf>

Hermanson, E. 2019. Varhainen vuorovaikutus ja itsetunnon kehitys. Kustannus oy Duodecim. Viitattu 25.11.2019.

https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=kot00302

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. painos. Keuruu. Tammi.

Kankkonen, M. & Suutarla, A. 2006. Vanhemman työkirja.

https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2017/07/28143354/JKK_VanhemmanTK.pdf

Karling, M., Ojanen, T., Siven, T., Vihunen, R. & Vilen, M. 2009. Lapsen aika. 12. Uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.

Koivumäki, T. 2011. Isien kokemuksia isyyden muuttumisesta, lastenneuvolasta ja terveysneuvonnasta. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Terveystieteiden yksikkö, Hoitotiede. Viitattu 25.11.2019.

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/83032/gradu05456.pdf?sequence=1>

Korhonen, M. & Luoma, I. 2017. Äidin masennuksen vaikutus lapsen kehitykseen. Viitattu 23.2.2020.

https://www-laakarilehti-fi.ez.lapinamk.fi/haku/?author=&title=%C3%A4idin+masennuksen+vaikutus+lapsen+kehitykseen&magazine_issue=&page_number=&year_min=1992&year_max=2020&keywords=&sort=new_first&limit=10&advanced=1&q=

Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. Sisällön analyysi. Viitattu 25.11.2019.

https://peda.net/jyu/okl/ko/klt/djm/demo-3/materiaalit/kvsa:file/download/cbc6d1571e180d91eb814eb851a5f912ad27a870/Kyngas_Vanhanen_Sisallon_analyysi.pdf

Lehtonen, J., Valkonen-Korhonen, M. & Karjalainen, P. 2018. Syntymän vaikutus lapsen psyykkiseen kehitykseen. 26.2.2020.

<https://www-terveysportti-fi.ez.lapinamk.fi/xmedia/duo/duo14301.pdf>

Lindroos, A., Ekholm, E. & Pajulo, M. 2015. Raskaudenaikainen kiintymys sikiöön – äitiyshuollon mahdollisuus ja haaste. Viitattu 27.2.2020.

<https://www-terveysportti-fi.ez.lapinamk.fi/xmedia/duo/duo12052.pdf>

Luoma, I. 2016. Raskausajan psyykkinen hyvinvointi: lapsen mielenterveyden varhaiset juuret? Viitattu 24.2.2020.

<https://www-terveysportti-fi.ez.lapinamk.fi/xmedia/duo/duo13143.pdf>

Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen, H. 2009. Näkökulmia kehityopsykologiaan. 1.-8. painos. Helsinki: WSOY

Mannerheimin lastensuojeluliitto 2018a. Lapsen ja vanhemman varhainen vuorovaikutus. Viitattu 28.11.2019.

<https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/lapsen-ja-vanhemman-varhainen-vuorovaikutus/>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2018b. Näin syntyy riittävän hyviä vanhempia. Viitattu 28.11.2019.

<https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/nain-syntyy-riittavan-hyvia-vanhempia/>

Mielenterveystalo.fi. 2019. Pienten lasten vuorovaikutushäiriöt. Viitattu 28.8.2019.

https://www.mielenterveystalo.fi/lapset/ammattilaisille/hairiot/vuorovaikutuksen_hairiot/Pages/pienten_lasten_vuorovaikutushairiot.aspx

Mäkelä, S., Pajulo, M. & Sourander, A. 2010. Raskausajan psyykinen oireilu ja lapsen kehitys. Viitattu 24.2.2020.

<https://www.duodecimlehti.fi/duo98783>

Mäntymaa, M. 2006. Early Mother-Infant Interaction. Viitattu 22.11.2019.

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67591/951-44-6604-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Mäntymaa, M., Luoma, I., Puura, K. & Tamminen, T. 2003. Tunteet, varhainen vuorovaikutus ja aivojen toiminnallinen kehitys. Viitattu 20.22.2019.

https://www.hameenkesayliopisto.fi/wp-content/uploads/2018/09/mantymaa_2003.pdf

Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. 5., uudistettu painos. Juva: WSOYpro.

Paananen, H. 2016. Mitä on riittävän hyvä vanhemmuus. Viitattu 22.1.2020.

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/52175/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201612054942.pdf>

Pajulo, M. & Kalland, M. 2006. Uutta ajattelua päihdeongelmaisten äiti-vauvaparien hoidossa. Viitattu 23.11.2019

<https://www.terveysportti.fi/xmedia/duo/duo96086.pdf>

Pesonen, A. 2010. Varhainen vuorovaikutus on suotuisan psyykkisen kehityksen edellytys. Viitattu 5.3.2020.

<https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2010/5/duo98656>

Puura, K., Sannisto, T. & Riihonen, R. 2018. Mitä vauva haluaa? Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen neuvolassa. 21/2018 vsk 73. Viitattu 6.3.2020.

<https://www.laakarilehti.fi/tieteessa/katsausartikkeli/mita-vauva-haluaa-varhaisen-vuorovaikutuksen-tukeminen-neuvolassa/?public=651c21f2876587a7b15d1deb4b0bdc52>

Puura, K. & Hastrup, A. 2019. Varhainen vuorovaikutus (VaVu). Viitattu 2.2.2020.

https://thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/terveystarkastusten-menetelmat/psykososiaalinen-kehitys/vavu#puutteellinen_vuorovaikutus

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Viitattu 8.12.2020.

<https://docplayer.fi/94102-Mika-kirjallisuuskatsaus.html>

Sarkkinen, M. & Juutilainen, M. 2015. Synnytyksen jälkeinen masennus. Viitattu 22.11.2019.

<http://www.mirjasarkkinen.fi/wp-content/uploads/2015/03/Synnytyksenj%C3%A4lkeinen-masennus-Duodecimin-Masennus-kirjassa.pdf>

Schulman, M., Kalland, M., Leiman, A. & Siltala, P. 2007. Lastenpsykoterapia ja sen vuorovaikutukselliset ulottuvuudet. Helsinki: Therapie-säätiö.

Sinkkonen, J. 2004. Kiintymyssuhdeteoria; tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. Viitattu 22.11.2019.

<https://www.duodecimlehti.fi/duo94437>

Sinkkonen, J. 2018. Kiintymyssuhteet elämänkaareissa. Helsinki: Duodecim.

Sinkkonen, J. & Korhonen, L. 2015. Pulassa lapsen kanssa. 1.painos. Riika: Kustannus oy Duodecim.

Silvén, M. 2010. Varhaiset ihmissuhteet. Polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Helsinki: Minerva.

Sirois, M. & Bernier, A. 2018. Mother-Child relationships and children's psychosocial functioning: The specific roles of attachment security and maternal behavior. Viitattu 22.2.2020.

<http://web.b.ebscohost.com.ez.lapinamk.fi/ehost/detail/detail?vid=17&sid=831aeb6e-3ce8-4e56-b603-e7c26465fdc7%40sessionmgr103&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGl2ZSZzY29wZT1zaXRI#AN=129854689&db=c8h>

Stolt, M., Axelin, A. & Suhonen, R. 2016. Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. 2. korjattu painos. Turku.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2004. Vanhemman ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Viitattu 20.2.2020.

https://www.ebm-guidelines.com/dtk/Ino/avaa?p_artikkeli=Ino00035

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2019a. Kiintymyssuhteen merkitys ja sen tukeminen. Viitattu 20.12.2019.

<https://thl.fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/vammainen-henkilo-vanhempana/kiintymyssuhteen-merkitys-jasen-tukeminen#turvaton>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2019b. Varhainen vuorovaikutus. Viitattu 5.1.2020.

https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/vavu

Terveyskylä 2019. Isän/puolison rooli synnytyksessä. Viitattu 20.12.2020.

<https://www.terveyskyla.fi/naistalo/raskaus-ja-synnytys/is%C3%A4n-puolison-rooli/is%C3%A4n-puolison-rooli-synnytyksess%C3%A4>

Viinikka, A. 2014. Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Tampere. Mannerheimin lastensuojeluliitto.

Vilen, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Silven, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2006. Lapsuus- erityinen elämänvaihe. 1. painos. Helsinki: WSOY.

Vilen, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Silven, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2013. Lapsuus- erityinen elämänvaihe. 1.-5 painos. Helsinki: WSOY.

Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu. Otava.

LIITTEET

Liite 1. Tiedonhakutaulukko

Liite 2. Tutkimustaulukko

Liite 3. Taulukkomuotoinen kirjallisuuskatsaus

Tiedonhakutaulukko Liite 1. 1 (7)

Pvm	Tietokanta	Hakusanat	Rajaukset	Osumat	Valitut työt	Valittujen töiden otsikot
31.3.2020	Medic	varhai* AND vuorovai*	2010- 2020 Suomi	16	2	Varhainen vuorovaikutus on suotuisan psyykkisen kehityksen edellytys Mitä vauva haluaa? Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen neuvolassa.
31.3.2020	Medic	"äiti- lapsisuhteet"	2010- 2020	55	3	Syntymän vaikutus lapsen psyykkiseen kehitykseen. Päihdeongelmaisten äitien vanhemmuuden tukeminen kannattaa. Raskausajan psyykinen oireilu ja lapsen kehitys.
1.4.2020	Medic	rask* AND masenn*	2010- 2020	19	3	Äidin masennuksen vaikutus lapsen kehitykseen. Raskausajan psyykinen hyvinvointi: lapsen mielenterveyden varhaiset juuret. Raskaudenaikainen kiintymys sikiöön. Äitiyshuollon mahdollisuus ja haasteet.
2.4.2020	Cinahl	mother-child relations AND maternal be- havior AND attachment behavior	FULL TEXT	23	1	Mother-child relationships and children's psychosocial functioning: The specific Roles of attachment security and maternal behavior

Tutkimustaulukko Liite 2 2-4 (7)

Lähde	Artikkeli	Menetelmä	Keskeiset tulokset	Johtopäätökset
Pesonen Anu-Katriina, 2010	Varhainen vuorovaikutus on suotuisan psyykkisen kehityksen edellytys	Katsausartikkeli	Vuorovaikutuksen positiivinen ilmapiiri ennustaa lapsen suotuisaa kehitystä.	Tutkimuksessa todettiin, että jokainen vanhempi voi kehittyä vuorovaikuttajana jatkuvasti.
Puura Kaija, Sannisto Tuire & Riihonen Riikka, 2018	Mitä vauva haluaa? Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen neuvolassa.	Katsausartikkeli	Keskeisin tekijä neuvolassa on tukea vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen välillä. Huolen herätessä vanhemman tai vauvan voinnista, tulisi konsultoida erityisasiantuntijaa.	Tutkimuksessa todettiin, että neuvolan ydintehtävä on vuorovaikutuksen tukeminen.
Lehtonen Johannes, Valkonen-Korhonen Minna & Karjalainen Pasi, 2018.	Syntymän vaikutus lapsen psyykkiseen kehitykseen.	Katsausartikkeli	Lapsen kehityksen edellytyksenä on heti syntymän jälkeinen aktiivisen vuorovaikutuksen toteuttaminen.	Tutkimuksessa todettiin, että vuorovaikutuksen toteuttamiseen tarvitaan molempien osapuolten aktiivinen

				panos.
Belt Ritva & Tamm- nen Tuula, 2018	Päihdeongelmaisten äitien vanhemmuu- den tukeminen kan- nattaa.		Päihdeongel- maisien äidin auttaminen on tärkeää, sillä ilman apua hei- dän lapsistaan kehittyy trauma- tisoituneita nuo- ria.	Tutkimuk- sessa kävi ilmi, että mi- käli päihde- ongelmaiset äidit eivät saa apua, ongelmat siirtyvät suu- polvilta toisel- le.
Mäkelä So- fia, Pajulo Marjukka & Sourander Andre 2010	Raskausajan psykykinen oireilu ja lapsen kehitys.	Katsausartikkeli	Psykykinen häiriöiden var- hainen tunnis- taminen ja hoi- don toteuttami- nen tulisi tehdä huolellisesti jo raskausaikana.	Tutkimuk- sessa todet- tiin, että äidin psykykinen oireilu on merkittävin tekijä äidin ja lapsen suh- teeseen sekä lapsen kehi- tykseen.
Korhonen Marie & Luoma Ilona 2017	Äidin masennuksen vaikutus lapsen ke- hitykseen.	Katsausartikkeli	Äidin masennus raskausaikana sekä synnytyk- sen jälkeen suurentaa lap- sen kehityksel- listä riskiä käy- töksessä ja tunne- elämässä.	Tuloksissa kävi ilmi, että lapsen kehi- tysongelmien ennaltaeh- käisemiseksi avun tulisi kohdistua koko perhee- seen.
Lindroos Annika,	Raskaudenaikainen	Katsausartikkeli	Riskien varhai-	Tutkimukses-

Ekholm Eeva & Pa- julo Marjukka 2015	kiintymys sikiöön. Äitiyshuollon mah- dollisuus ja haas- teet.		nen tunnistami- nen, hoitoon ohjaaminen ja seuranta ovat tärkeimpiä kei- noja lasten ke- hityksen seu- rannassa sekä vanhemmuuden tukemisessa.	ta selvisi, että neuvoloiden tärkeimpänä tehtävänä on tunnistaa mahdolliset riskitekijät ja ohjata hoi- toon jo ras- kauden aika- na.
Luoma Ilona, 2016	Raskausajan psykkinen hyvin- vointi: lapsen mie- lenterveyden var- haiset juuret.	Katsausartikkeli	Äidin raskauden aikainen hyvin- vointi voi vai- kuttaa lapsen myöhempään kehityksen on- gelmiin.	Tutkimuk- sessa havait- tiin, että lap- sen mielen- terveyson- gelmien ja käytöshäiri- öiden taustal- la voi olla raskaudenai- kaiset olo- suhteet.
Sirois Marie-Soleil & Bernier Annie, 2018	Mother-child relati- onships and chil- dren's psychosocial functioning: The specific Roles of attachment security and maternal beha- vior		Ensimmäisen kiintymyssuh- teen laatu vai- kuttaa lapsen myöhemmän elämän suhtei- den laatuun.	Tutkimuk- sessa kävi ilmi, että en- simmäiset kiintymyssuh- teet määrittä- vät suunnan myöhemmille suhteille lap- sen elämäs- sä.

Taulukkomuotoinen kirjallisuuskatsaus 3. 5-7 (7)

Alkuperäisilmaus	Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Hyvä vuorovaikutusilmapiiri ennustaa lapsen suotuisaa kehitystä.	Vuorovaikutuksen suotuisa ilmapiiri.	Aktiivinen vuorovaikutus vanhemman ja lapsen välillä.	Aktiivisen vuorovaikutuksen tukemisen tärkeys vanhemman ja lapsen välillä.	Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen.
Tarvitaan molempien aktiivinen panos, jotta lapsen elämä uusissa syntymän jälkeisissä olosuhteissa ei vaarannu.	Molempien aktiivinen panos vuorovaikutuksessa.			
Koska oksitosiinin erityys yleistyy käynnistymään kaikissa vauvan kokemissa myönteisissä vuorovaikutustilanteissa, vanhempia kannattaa aktiivisesti rohkaista jo pienen vauvan kanssa seurusteluun ja tämän silittelyyn, hieromiseen, lähellä pitämiseen ja kantamiseen esimerkiksi kantoliinassa tai repussa.	Aktiivisen seurustelun tukeminen vauvan kanssa.	Varhaisen vuorovaikutuksen tukemisen tärkeys.		
Varhainen riskien tunnistaminen, hoitoon ohjaus, seuranta ja hoidollisten interventioiden kehittäminen	Varhainen riskien tunnistaminen lapsen kehityksen suojaamisessa ja van-			

täminen ovat tärkeimpiä keinoja lapsen kehityksen suojaamisessa ja vanhemmuuden vahvistamisessa	hemmuuden tukemisessa.			
Turvattoman, erityisesti jäsentymättömän kiintymyssuhteen on puolestaan todettu olevan yhteydessä lapsen myöhempään psyykkiseen oireiluun ja häiriöön.	Turvaton kiintymyssuhde yhteydessä psyykkiseen oireiluun.	Psyykkisen kehityksen häiriintyminen turvattomassa kiintymyssuhteessa.	Turvaton kiintymyssuhde ja psyykkinen kehitys.	Varhainen kiintymyssuhde ja psyykkinen kehitys.
Lapsen kannalta tilanne on tuhoisa, jos äiti ei lopeta päihteiden käyttöä raskausaikana ja lapsi joutuu alusta	Vuorovaikutuksen ja kehityksen häiriintyminen äidin päihteiden käytön seurauksena.			
Varhaisten kiintymyssuhtedmallien ajatellaan vaikuttavan mm. myöhempien ihmissuhteiden luomiseen, ja kiintymyssuhteiden häiriöt voivat altistaa myöhemmälle psyykkiselle oireilulle.	Varhaisten kiintymyssuhteiden merkitys myöhempään elämään.	Raskausaika sekä varhaislapsuus on merkityksellisintä aikaa kehitykselle.	Lapsen kehityksen merkittävimmät ajankohdat.	
Raskaudenaikaiset olosuhteet voivat vaikuttaa lapsen	Raskaudenaikaisten olosuhteiden merkitys			

myöhempään hyvinvointiin kehityksen ohjelmoitumisen kautta.	kehitykseen.			
Varhaislapsuus on merkittävä ajanjakso sosiaaliselle, emotionaaliselle sekä kognitiiviselle kehitykselle.	Varhaislapsuuden merkitys myöhemmälle kehitykselle.			